

Porada zástupců filosofických a sociologických časopisů v Berlíně

Ve dnech 20. — 24. března 1972 se konala v Berlíně tradiční každoroční porada zástupců filosofických a sociologických časopisů evropských socialistických zemí. Porady se zúčastnili:

- za NDR — ss. Rupprecht, Hahn, Kosing, Eichhorn, Ley, Weidig;
- za SSSR — ss. Frolov, Gott, Kedrov, Kelle, Singaruk, Ševčenko;
- za PLR — ss. Kuczyński, Markiewicz, Kukiewicz, Guranowski;
- za ČSSR — ss. Netopilík, Zelený, Pomaizl, Münz, Roško;
- za MLR — ss. Mátrai, Szigeti, Wirth;
- za RLR — ss. Nicuța, Chețan, Giurdariu;
- za BLR — ss. Vylov, Mizov, Radov;
- za FSRJ — s. Petrović.

Na programu porady bylo posouzení dvou materiálů předložených německými soudruhy: *K dialektice vývoje socialistické společnosti* a *Sociologické problémy vývoje dělnické třídy při výstavbě vyspělé socialistické společnosti* (M. Lötsch a R. Weidig).

„Filosofický“ referát se v první své části zabýval materialistickou dialektikou jako filosofickým základem vědeckého komunismu. Odmítl jak abstraktní teoretizování, neopírající se o konkrétní, historickomaterialistickou analýzu reálných sociálních procesů, tak empiristický popis jevů nebo pragmatický postoj k teorii. Při všech ohledech k specifickým národním podmínkám podtrhl obecné zákonitosti výstavby socialismu jako světově historického procesu. Vyzvedaje důsledně materialistický, konkrétně historický, kriticko-revoluční a internacionalistický charakter marxistické filosofie jako teorie a metody revolučního myšlení a jednání, ukázal na falešnost pokusů nahradit materialistickou dialektiku kybernetikou, teorií systémů, matematickou logikou, zredukovat ji pouze na filosofickou metodu poznání, omezit ji na pouhou gnoseologicko-teoretickou a logicko-metodologickou analýzu teoretického vědění, tak aby byla znehodnocena jako světový názor dělnické třídy a „odideologizována“. Proti subjektivizujícím tendencím je nutno zdůraznit objektivní zákonitosti jako základ cílevědomého jednání lidí; proti tendencím k objektivismu pak aktivní uvědomělou revoluční činnost, bez níž je vybudování socialismu a komunismu nemožné.

Druhá část referátu se zabývala historickým místem socialismu a dialektikou komunistické společenské formace. Vývoj socialistické

společnosti a její přechod ke komunismu je nový typ dialektiky společenského vývoje. Objektivní dialektika zde nepřestává působit — vývoj se i tady uskutečňuje odhalováním a překonáváním rozporů. Ovšem tato dialektika se nemůže prosadit živelně za zády lidí, nýbrž pouze uvědomělou, plánovitou prací. Socialismus a komunismus jsou dvě fáze, dva nutné vývojové stupně jedné, komunistické společenské formace. V obou působí základní ekonomický zákon, podle něhož výroba je řízena plánem a slouží uspokojování materiálních a kulturních potřeb lidí a všestrannému rozvoji lidské individuality a společenských vztahů. Společnost je plánovitě řízena a účast pracujících na řízení se stále rozšiřuje. Politicko-ideologickým a světónázorovým základem vývoje společnosti je marxistickoleninská ideologie. Socialismus je nižší fází komunistické formace s nižším stupněm zralosti výrobních sil a ekonomie, společenských poměrů i společenského vědomí. Není ještě dosaženo jednotného společenského vlastnictví výrobních prostředků, což se odráží v existenci sociálních tříd a vrstev a v rozdílu jejich pracovních i životních podmínek i ve způsobu života. Existují ještě podstatné rozdíly mezi městem a venkovem, mezi průmyslovou a zemědělskou prací, mezi prací duševní a tělesnou, jež jsou spjatý s rozdíly v příjmech, v potřebách a možnosti uspokojovat je, s rozdíly v úrovni vzdělání a kultury. Společenské poměry jsou ještě charakterizovány třídními vztahy, sociální diferenciací a jinými stopami kapitalistické minulosti. Řízení společnosti je za těchto okolností nutné politické; výrazem toho je především existence socialistického státu. V komunismu se na základě vyššího stupně rozvoje výrobních sil a produktivity práce vytváří jednotné společenské vlastnictví výrobních prostředků, rozdíly mezi sociálními třídami a vrstvami zmizí, uskuteční se úplná sociální rovnost; společnost bude sociálně homogenní. Řízení společnosti nabude (ovšem až po zničení imperialistického systému ve světě) nepolitický charakter všeobecné společenské samosprávy.

Při všech rozdílech mezi socialismem a komunismem jde o fáze, stupně zralosti jedné a téže společenské formace, jež proto nesmí být stavěny proti sobě a vzájemně odtrhávány, tím spíše, že je mezi nimi plynulý přechod. Vývoj socialismu a komunismu je nevyhnutelně dlouhodobým procesem, který má internacionální charakter a jehož základní zákonitosti mají všeobecnou platnost.

Také vývoj první, socialistické fáze má své etapy: etapu vybudování základů socialismu (přechodné období od kapitalismu k socia-

lismu), etapu budování vyspělé socialistické společnosti, etapu vyspělé socialistické společnosti a jejího postupného přechodu ke komunismu. Tyto etapy rovněž přecházejí plynule jedna v druhou. Zvláště v zemích, které se mohou opírat o předchozí zkušenosti a pomoc druhých, se vzájemně prolínají a probíhají rychleji.

Třetí část byla věnována některým aktuálním problémům vyspělé socialistické společnosti. Také v socialismu a komunismu zůstane materiální výroba rozhodující podmínkou existence společnosti, „říši nutnosti“, jež bude základem „říše svobody“, tj. rozvoje lidských schopností, ležícího vně výroby a nesloužícího uspokojování potřeb, nýbrž zaměřeného na univerzální vývoj lidského individua jako samoučel. Volání „méně ekonomie — více humanismu“ směřuje k nahrazení tohoto reálného marxistického humanismu romantickou utopií. Rozvoj socialistického hospodářství je rozhodujícím předpokladem pro harmonický rozvoj všech sfér společnosti, včetně důležité stránky socialistického uvědomění všech pracujících. Rozvinutá socialistická společnost je charakterizována růstem vedoucí role dělnické třídy a její marxisticko-leninské strany. Je třeba teoreticky studovat, jak tato rostoucí role může a musí být stále uvědomělejší a účinnější prosazována.

V socialistické výrobě se uskutečňuje pronikavý intenzifikační proces. Bez rostoucího socialistického zvládnutí vědeckotechnické revoluce není možné dosáhnout smyslu a cíle socialismu. Pouze socialismus umožní plné rozvinutí vědeckotechnické revoluce, jejíž každý krok musí být uváděn v zásadní soulad s hlavním cílem socialismu, musí sledovat zdokonalení a rozvinutí socialistického charakteru práce, musí se stát nástrojem zvyšování materiální i duchovně kulturní úrovně pracujících a sblížování tříd a vrstev. Vědeckotechnická revoluce vyžaduje předstih v systému sociálního vzdělávání a výchovy. Vědeckotechnická revoluce nevede ke konvergenci antagonistických společenských systémů: naopak, dává vystoupit jejich kvalitativním rozdílům. Snahy přistupovat k problémům vědeckotechnické revoluce nepoliticky, „od-ideologizovaně“, z technických pozic jsou falešné. V rozvinuté socialistické společnosti silí proces sblížování tříd a vrstev, spojený se zmenšováním neantagonistických rozporů a podstatných rozdílů mezi městem a venkovem, průmyslovou a zemědělskou prací, mezi prací fyzickou a duševní. Pro teorii je tu velký úkol studovat vnitřní rozpory a rozdíly socialismu, například ve způsobu práce, úrovni vzdělání a vědomí, v kulturní úrovni, v celém způsobu života různých sociálních tříd, vrstev a skupin. Je třeba mít na paměti, že vyšší vzdělání, vyšší příjmy a blahobyt nevedou automaticky k vyššímu socialistickému uvědomění.

V rozvinuté socialistické společnosti vzrůstá význam politického vedení dělnické třídy, její marxisticko-leninské strany, socialistického státu. V dialektice socialistické základny a nadstavby je kvalitativně nové to, že nadstavba se stává nástrojem uvědomělého ří-

zení společnosti podle plánu. Prosazení objektivní historické mise dělnické třídy vyžaduje stálou přesnou analýzu komplexu vnitřních a vnějších třídních vztahů socialistické společnosti, exaktní hodnocení vzájemného poměru tříd a vědecké rozpracování revoluční strategie a taktiky třídního boje.

V rozvinuté socialistické společnosti zesiluje v celospolečenském měřítku role a význam subjektivního faktoru, spočívajícího především v socialistickém uvědomění a organizovanosti dělnické třídy a všech pracujících, vyžadující rostoucí odbornou kvalifikaci a stále vyšší nároky na politicko-ideovou úroveň, na schopnosti vést a na společenskou aktivitu. Základním úkolem rozšiřování, upevňování a rozvoje socialistického uvědomění je úkol výchovy k vědeckému světovému názoru marxismu-leninismu u všech pracujících.

Všechny tyto náročné úkoly je možné splnit jen pod pevným vedením marxisticko-leninské strany.

*

Druhý referát (M. Lötsch a R. Weidig) postavil jako základní úkol sociologického výzkumu v socialistických zemích analýzu dalšího kvalitativního rozvoje dělnické třídy, růstu její vedoucí role a rozvoje její struktury v procesu výstavby rozvinuté socialistické společnosti.

Dělnická třída je těsně spjata se socialistickým lidovým vlastnictvím a s průmyslem, stavebnictvím a dopravou, rozhodujícími odvětvími socialistického národního hospodářství. Je nejorganizovanější a nejdisciplinovanější třídou společnosti, což je podmíněno vysokým stupněm zespolečenštění výroby, charakterem práce i vedoucí rolí marxisticko-leninské strany. Je nejpočetnější třídou, zahrnující většinu pracujících; koncentruje se především v centrech materiální výroby. Její síla je ve vědeckém světovém názoru marxismu-leninismu. Zájmy a potřeby dělnické třídy odpovídají objektivním potřebám společenského vývoje a základním zájmům třídy družstevních rolníků a ostatních pracujících vrstev. Charakter a zájmy dělnické třídy jsou internacionální. V další vývoji bude stoupat uvědomělost, politická aktivnost a společenský vliv dělnické třídy. V souvislosti s rozvojem socialistického charakteru práce, s rostoucím zespolečenštěním výroby a vzrůstající účastí dělníků v plánování a řízení výroby i celé společnosti se bude zmenšovat rozdíl mezi fyzickou a duševní prací a mezi kvalifikací různých částí dělnické třídy. Stále více dělníků bude vtahováno do procesu rozvoje demokracie. V souvislosti s dalším rozvojem socialistického hospodářství vzroste vzájemná závislost pracujících a potřeba kolektivistnosti, solidarity a vzájemné pomoci. Ve spojení s dalším sociálním a technickým pokrokem vzroste role pracujících ve sféře společenské dopravy, v obchodě, v komunálních službách, v opravárenství atd. Zlepší se sociální situace pracujících a zmenší se rozdíly v sociálním postavení různých částí pracujících ve výrobě. V souvislosti s dalším rozvojem spolupráce socialistických zemí zesílí internacionální

charakter dělnické třídy. Dělnická třída se bude sblížovat s druhými třídami a vrstvami socialistické společnosti, poroste její vliv na ostatní společnost. Tento vývoj dělnické třídy nebude však probíhat ve stejných formách, nediferencovaně a bez protikladů (mezi fyzickou a duševní prací, mezi různým stupněm mechanizace pracovních prostředků, mezi podmínkami velkých a malých závodů, státních a družstevních podniků, mezi různými částmi dělnické třídy, mezi teritoriálními rozdíly životních podmínek, mezi prací v jedné a v různých směnách, mezi odlišnými pracovními podmínkami, životními zvyklostmi ve městě a na vesnici atd.).

Buržoazní a revizionistické teorie napadají vedoucí roli dělnické třídy. Podle nich je k vedoucí roli v soudobé společnosti povolána inteligence. Referát odmítl tyto teorie a věnoval zvláštní pozornost vztahu dělnické třídy a inteligence. Charakter, postavení a struktura inteligence v poměrech výstředního socialismu se v základě změnil. Obvyklé diskusní otázky: „Patří inteligence k dělnické třídě nebo ne?“ „Vyznačuje se inteligence ještě zvláštnostmi (kvalifikace, charakter práce atd.)?“ zjednodušují. Inteligence je sociálně heterogenní (především má různý vztah k výrobním prostředkům, ale i k bezprostřední materiální výrobě). Přes určité zvláštnosti ji však podle autorů nelze vydávat za zvláštní samostatnou společenskou vrstvu; to je záměna prvotního dělítky (vztah k výrobním prostředkům) druhotným (kvalifikace, podíl duševní práce, příjem).

Rozdíly mezi jednotlivými částmi dělnické třídy jsou často větší než mezi některými částmi dělnické třídy a osobami zahrnovanými do kategorie inteligence. Vydělení inteligence jako zvláštní vrstvy vede podle autorů k nesprávnému ztotožnění socialistické dělnické třídy s manuálně pracujícími. Není adekvátní objektivnímu historickému procesu rozvoje dělnické třídy při budování socialismu, jež nabývá stále vyšší kvalifikace. Je absurdní tvrzení, že dělnická třída si vytváří inteligenci jako samostatnou sociální vrstvu, která by se potom složitou oklikou měla k ní znovu přibližovat. To by znamenalo, že socialismus zpočátku prohlubuje sociální protiklady mezi fyzickou a duševní prací, místo aby je postupně stíral. Místo zjednodušených úvah, zda (socialistická) inteligence patří či nepatří k dělnické třídě, je namísto komplexní zobrazení objektivní dialektiky. Inteligence je značně diferencována a v sociálně-ekonomickém smyslu není jednotná. Ve své většině má stejný vztah k výrobním prostředkům jako dělnická třída. Inteligenci jako celek nelze proto ani přiřít k dělnické třídě, ani ji od ní oddělovat. Při existenci sociálně ekonomické heterogenosti inteligence je třeba se dívat diferencovaně na sumu pracujících s vyšším a středním speciálním vzděláním na základě sociální struktury — především podle jejich postavení ve společenské organizaci práce — a konkrétně, ze sociologického hlediska rozpracovat objektivní dialektiku obecných a zvláštních faktorů pro každou z hlavních částí inteligence.

Základem sociologické analýzy struktury dělnické třídy je přiznání nepřenosnosti její historické role. Dělnická třída je charakterizována jedním základním vztahem, současně však má komplexní a širokou sociální strukturu, jež se ve svých součástech nevyvíjí rovnoměrně. Studium vnitřní diferencovanosti dělnické třídy nesmí vést k pozitivistické teorii stratifikace, v níž základní dělení a kvalitativní vztahy zmizí v obrovském množství vrstev a jež vydává pouhé statistické skupiny za reálné společenské skupiny. Základní materiální příčiny vnitřní diferenciaci dělnické třídy jsou spojeny s úrovní rozvoje výrobních sil a výrobních vztahů, se společenskou dělbou práce, se specifickou odlišností situace různých částí dělnické třídy v procesu společenské organizace práce. Nejde o technologické rozdělení funkcí, nýbrž o taková kritéria, jako strukturalizace podle objektivních sfér národního hospodářství, podle základních funkcí v rámci procesu výroby založeném na dělbě práce, včetně jeho řízení a plánování, podle různého stupně zespolečenštění a koncentrace, stupně současnosti a komplexnosti výrobních prostředků apod. Struktura závisí na rozdílech v charakteru práce. Nejdůležitější je vztah mezi fyzickou a duševní prací, spolu s tím však i kvalifikace, příjem, úroveň pracovních i životních podmínek a konečně i demografická kritéria (věk, pohlaví, teritoriální zvláštnosti atd.).

Autoři chápou analýzu struktury jako přínos k odhalení důležitých společenských vývojových procesů, jako je například formování socialistické osobnosti. Odhalení příznivých a nepříznivých podmínek žádoucího rozvoje, základních ohnisek progresivního vývoje, zákonitosti vzájemných vztahů mezi různými strukturálními sférami má obrovský význam pro praktické řízení společnosti. V jejím dalším vývoji půjde o postupné překonání sociálních rozdílů, v němž základní roli bude hrát vývoj dělnické třídy, optimalizace procesu vývoje její struktury, tj. podpora zákonitých tendencí a překonání a odstranění historicky nikoli nevyhnutelného a zastaralého.

Své závěry dokládali autoři daty z vývoje v NDR.

*

Protože v obou materiálech šlo o problematiku vývoje socialistické společnosti, diskutovalo se o nich společně. Kuczyński hovořil o marxistickém, socialistickém humanismu, o jeho návaznosti i rozdílech ve vztahu k tradičnímu evropskému humanismu. Kellé rozebíral úlohu společenských věd za socialismu, jejich vnitřní diferenciaci a vzájemné oplodňování s přírodními vědami. Pomaizl upozornil na teoretický, metodologický a politický význam rozlišování obecného, zvláštního a jedinečného při formulování otázek socialismu. Na konkrétním příkladu vztahu národního a internacionálního a socialistické integrace ukázal na velký význam tohoto rozlišování i v historické rovině. Ley se zabýval tzv. „levými“ na Západě, jejichž kritika ulpívá na povrchu a neuhý výrobních vztahů přenáší do sféry výrobních sil. Sevčenko hovořil

o filosofických předpokladech projektování předmětného životního prostředí člověka. Petrovič se vyslovil proti hypostazování jak tržního hospodářství, tak centralistického plánování za socialismu; zdůraznil jednotu třídního a národního. Netopilík rozebíral vztah subjektu a objektu za socialismu. Na rozdíl od buržoazní společnosti, která byla schopna dospět k ovládnutí přírodních sil, socialismus zvládá vlastní společenský proces. Dělnická třída se stává rozhodujícím subjektem dějin a sama se mění v procesu socialistických přeměn. Rostou nároky na řízení a na výchovu lidí. Mizov se zabýval dosavadní funkcí náboženství ve společnosti a ve vztahu k jednotlivci, příčinami jeho přežívání v socialismu a roli sociologického výzkumu v boji proti náboženství. Vylov hovořil o dialektice objektu a subjektu za socialismu, o vzrůstu významu uvědomělé činnosti pro vytváření optimálních variant socialistického vývoje. Wirth kritizoval spekulativní přístup k otázkám socialismu a komunismu, jímž je mnohdy nahrazováno studium konkrétních i reálných procesů. Rupperecht, Kellé a Mizov diskutovali k otázce kategorie „přechodné období“. Kedrov se dotkl gnoseologicko-termnologické stránky problému. Zabýval se dále vnitřním mechanismem vědeckotechnické revoluce a rolí ideového faktoru v jejím procesu. Objasnil otázku tvůrčího přístupu k dílu klasiků. Diskuse o vztahu objektu a subjektu (Petrovič, Kedrov, Kuczyński) odmítla jejich metafyzickou kontrapozici, vedoucí k tvrzení o všehistorickém charakteru kategorie odcizení. Münz se vyslovil proti vyzvedání pouze pozitivních stránek budoucího vývoje. Podle něho se bude — i když v nových rovinách — rozvíjet dobré i zlé už vzhledem k tomu, že vedle sociálních momentů budou působit i momenty biologické. Proti tomu zdůraznil Eichhorn historicko-společenský charakter pojmu dobra i zla a nutnost jejich vysvětlování z konkrétních společenských procesů.

Zelený při svém souhlasu s vymezením marxistické dialektiky jako teorie a metody revolučního myšlení a revoluční praxe vyzvedl dialektickou logiku jako relativně samostatnou oblast poznání. Singaruk, rozvíjeje ideu o historickém odumření dosavadních společenských kategorií za komunismu, hovořil o přeměně práce v „samodjatelnost“, o kolektiv jako integrační základně nové společnosti. Podle něho je formulaci „každému podle potřeb“ třeba chápat ve vztahu k sféře činnosti lidí, protože pokud jde o materiální i kulturní potřeby lidí, nikdy nedojdou úplného uspokojení a vždy budou pohánět lidi vpřed. Guranowski hovořil o diferenciaci a proměně katolického tábora v Polsku a o nutnosti pozorně reagovat na tyto proměny. Pomaizl ukázal na zkušenostech z r. 1968 v ČSSR mechanismus přechodu od internacionalismu k nacionalismu. Na jeho vystoupení navázala živá diskuse o vztahu národního a internacionálního (Kuczyński — nutnost nepřezírat národní, Mizov — nebezpečí nacionalismu v mezinárodním dělnickém hnutí, Vylov — vztah k SSSR jako jádro internacionalismu, Petrovič — otázka kritéria internacionalismu,

Kedrov, Singaruk — jednotu proletářského internacionalismu a patriotismu). Frolov se zabýval vztahem filosofie a politiky; odmítl jak jejich prosté ztotožnění, tak stavění do rozporu. Zelený pohovořil o změnách typu vědy v dnešní době. Kosing se zmínil o zjednodušených a ukvapených úsudcích o dosaženém stupni rozvoje socialismu. Dělbou práce zdůvodnil existenci zvláštní vrstvy inteligence i za socialismu. Proti tomu postavil Lötsch názor o nové socialistické inteligenci jako stupni vývoje dělnické třídy samé. Gott se zabýval konkrétními změnami struktury dělnické třídy v SSSR. Mizov zdůraznil, že vedoucí role dělnické třídy nezáleží především na její početnosti, nýbrž na jejím charakteru, daném jejím postavením v soudobé společnosti. Weidig a Lötsch uvedli podrobné konkrétní údaje, na jejichž základě vybudovali své pojetí inteligence. V živé polemice proti nim hájil Kosing relativní samostatnost inteligence, s odvoláním například na nutnost speciální politické práce vůči ní. Petrovič hovořil proti fetišizaci dělnické třídy; uváděl příklady, kdy hájí pouze své parciální zájmy. Proti takovému zabsolutizování zvláštního bylo namítnuto, že hrozí odtržením komunistické strany od dělnické třídy a nahrává revizionistickým teoriím o ztrátě revolučnosti dělnické třídy (Mizov). Pomaizl poukázal na nesprávnost posuzování dělnické třídy v jednotlivých kapitalistických zemích izolovaně od celku dělnické třídy všeho kapitalistického světa.

Diskuse byla uzavřena ss. Rupprechtem a Lötschem.

Na konci zasedání došlo k výměně informací a názorů. Bylo navrženo, aby se příští schůzka konala v ČSSR a zaměřila se k přípravě filosofického kongresu ve Varšavě. Bylo doporučeno, aby časopisy věnovaly přípravě kongresu zvláštní číslo, jehož vybrané materiály by měly být zaslány účastníkům včas, aby mohly být základem diskuse na konferenci.

V průběhu berlinského zasedání se uskutečnila řada užitečných schůzek. Českoslovenští sociologové byli pozváni do *Institutu společenských věd SED* na katedru sociologie. Seznámili se s její strukturou a problémy, jež zpracovává (1. sociologie průmyslu — osobnost člověka, socialistické a internacionalistické uvědomění; 2. sociologie zemědělství — struktura rolnictva, osobnost socialistického rolníka; 3. sociální struktura — zvláště struktura dělnické třídy, vztah dělnické třídy a inteligence v procesu vědeckotechnické revoluce; 4. metodologie — teoreticko-metodologické problémy zkoumání dělnické třídy a vytváření osobnosti; kritika sociologie v západním Německu; 5. metodika a organizace — vědeckotechničtí pracovníci zabývající se empirickým výzkumem pro potřeby institutu). Katedra má celkem 55 lidí.

Sociologickou práci v NDR řídí čtyřicetiletá vědecká rada, složená z vedoucích sociologických pracovišť, odborníků z *Institutu společenských věd SED*, institucí SED, z funkcionářů a praktiků, z vedoucích odvětvových sociologií. Vědecká rada je přímo

řizena SED (politicky, nikoli administrativně). Rada řeší teoreticko-metodologické konceptní otázky. Hlavním tématem sociologické práce v NDR (zpracovávaným v Institutu společenských věd SED) je vývoj dělnické třídy a rolnictva a vytváření socialistické osobnosti. Do r. 1975 má být zpracována učebnice marxistické sociologie (odpovídají — universita v Halle a v Berlíně).

Českoslovenští účastníci podali informaci o sociologii v ČSSR.

V průběhu zasedání se uskutečnilo také setkání účastníků porady s mládeží.

Celé berlínské zasedání probíhalo v srdečném soudružském ovzduší.

Karel Pomaizl

Sympóziu o aktuálních teoreticko-politických otázkách boja proti súdobému antikomunizmu

V dňoch 29. II. — 3. III. 1972 koľalo se v Prahe s medzinárodnou účasťou teoretické sympóziu na tému *Boj proti súčasnej antikomunistickej ideológii pôsobiacej proti socialistickým krajinám*. Usporiadal ho Ústav marxizmu-leninizmu ÚV KSČ v spolupráci s Vysokou politickou školou ÚV KSČ.

Od obdobnej akcie tohto druhu, ktorou bola medzinárodná vedecká konferencia predstaviteľov komunistických a robotníckych strán v januári 1970, došlo vo vývoji medzinárodných vzťahov k celému radu nových javov, ktoré nesporne vyžadujú permanentné kvalifikované poznanie, najmä však vyhranené stanoviská a prakticko-politické závery. Nebolo zrejme ľahké v tejto súvislosti vytýčiť program tohto podujatia vzhľadom na široké spektrum problémov a stanovenie základných dominant v integrácii teoreticko-poznávacieho ako aj prakticko-politického postupu komunistických strán socialistického spoločenstva, ako aj na sympóziu zúčastnených predstaviteľov komunistických strán kapitalistických krajín, konkrétne Dánska, Kanady, Luxemburska, Nemeckej spolkovej republiky, Rakúska apod. Nie je náhodné, ak sympóziu, obdobne ako i zmienená medzinárodná vedecká konferencia v roku 1970 vychádzali ako zo základnej programatickej platformy medzinárodného komunistického hnutia z dokumentov moskovskej porady komunistických a robotníckych strán v roku 1969, ak sa problematika sympózia lokalizovala do etapy realizácie záverov XXIV. zjazdu KSSZ a ak súčasne zástupcovia jednotlivých komunistických strán pristupovali k riešeniu nastolených problémov z hľadiska záverov vlastných zjazdov.

Za kľúčové referáty možno označiť vystúpenie zástupcu riaditeľa Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSČ Milana Matouše,¹ zaoberajúceho sa *problematikou boja proti antikomunistickej ideologickej diverzii proti socialistickým krajinám z hľadiska československých skúseností*, a obsiahle z hľadiska

teoretického rozpracovania ako aj propagandistických potrieb neobvyčajne podnetné vystúpenie E. D. Modržinskej (Filozofický ústav Akadémie vied ZSSR) venované *aktuálnym problémom boja proti antikomunizmu a revizionizmu z hľadiska uznesení XXIV. zjazdu KSSZ*.² Na tieto vystúpenia nadväzovali vystúpenia súdruhov Ladislava Hrzala k *problematike spojenia antikomunizmu a revizionizmu v ČSSR* a Jána Kvasničku na tému *Antisovietizmus — spoločná črta imperialistickej ideologickej diverzie a revizionistických tendencií*. V rozprave vystúpilo dovedna 34 účastníkov sympózia.

Je neobvyčajne ťažké vybrať z množstva týchto vystúpení tie momenty, ktoré by bolo možné označiť ako najpodstatnejšie. Antikomunizmus predstavuje neobvyčajne rozsiahlu, vnútorne členitú problematiku, kedy znova sa treba jednak vracieť k jeho zdrojom a koreňom, podstate a dôsledkom a súčasne skúmať nové vývinové tendencie súčasného svetového antikomunizmu, ktoré iba umocňujú a potvrdzujú jeho nemenné strategické zámery. Preto i úvodný referát súdruha Matouša venoval prvoradá pozornosť otázkam súčasnej etapy ideologickej diverzie proti ČSSR, ktorá tvorí súčasť systému imperialistického pôsobenia spolu so spravodajsko-špionážnou, hospodárskou, politickou, vojenskou a inou diverziou. Podstatné stránky imperialistickej ideologickej diverzie sa koncentrujú predovšetkým do strategických cieľov, do otázok predpokladanej kalkulácie spojenia vonkajších a vnútorných síl proti socialistickým krajinám a socialistickému spoločenstvu. Osobitnou kapitolou sú metódy a prostriedky, systém riadenia a mechanizmus uskutočňovania antikomunistickej ideologickej diverzie, ktorá používa akúkoľvek argumentáciu pokiaľ jej táto pomáha k dosiahnutiu utilitárnych cieľov. Závažným je fakt, že antikomunistická ideologická diverzia a buržoázne spoločenské teórie sa vzájomne podmieňujú vzhľadom na spoločný triedne ideový základ, ale nie sú totožné. Buržoázne spoločenské teórie nie sú pritom len púhou negáciou a popretím pravdy.

Filozoficko-sociologický ponor do procesov odohrávajúcich sa v súčasnom systéme antikomunistického pôsobenia bol osobitne príznačný pre vystúpenie s. Modržinskej, ktorá poukázala na trvalú aktuálnosť leninského teoretického odkazu pri komplexnej analýze gnozeologických a sociálnych koreňov revizionizmu. V podmienkach zostrovania ideologickeho boja je dôležité presne určiť, ktoré sociálno-politické prúdy sú našimi hlavnými ideologickými odporcami, okolo ktorých problémov sa rozvíja v celosvetovom meradle ideologický boj. Ide o otázky vedecko-technickej revolúcie, podstaty a funkcie demokracie a pod. Súčasná antimarxistická teória koncentrujú značnú pozornosť na hlavnú tému sociologických vizií ľudského zajtrajška.

¹ Pozri stať *Vedecky proti antikomunistickej ideológii*. Tvorba, 1972, č. 15.

² Autorka sa touto problematikou zaoberá v staťi *Aktuálne problémy boja proti antikomunizmu a*

revizionizmu, Tribúna, 1972, č. 13–14. Pozri tiež jej rozsiahlu prácu *Leninizm i sovremennaja ideologičeskaja borba*, Moskva 1970, s. 348.